

SPOLEČENSTVÍ UČEDNÍKŮ JAKO ZÁKLAD CÍRKVE

Jan Hojda

Příspěvek se zabývá vzájemným vztahem společenství Ježíšových učedníků a církve. Zdůrazňuje, že církev jako univerzální společenství spásy předpokládá plnost Kristova sebevydání, a je tudíž plodem Velikonoc. Poukazuje však zároveň na to, že celé poslání Božího Syna je neseno bezvýhradným přijímáním člověka a jeho uváděním do synovského vztahu s Bohem; celému Ježíšovu poslání je tedy vlastní dynamika shromažďování všech lidí v jediném společenství Božích dětí. Formování okruhu učedníků Ježíšem v době jeho pozemského působení lze tudíž považovat za zvláštní předznamenání církve. Také díky své personální i strukturální kontinuitě s ranou církví zaujímá společenství učedníků mezi mnoha ostatními přeznamenáními či (před)obrazy církve privilegované postavení. Evangelijní vyprávění o formování společenství učedníků Ježíšem tak můžeme považovat za prvotní ekzeziologickou syntézu, která zdůrazňuje, že církev je konstituována skrze bytostné přičlenění lidí ke Kristu, je budována prostřednictvím posvátného apoštolského úřadu a její životní jednota s Kristem se zakládá na jeho eucharistickém sebevydání.

**MGR. JAN HOJDA,
Th.D.**

Působí v Diecézním teologickém institutu Biskupství královéhradeckého a na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Svá studia ukončil pod vedením prof. Ctirada V. Pospíšila doktorátem v oboru Teologická antropologie a etika (na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích). Pole jeho odborného zájmu tvoří zejména teologická interpretace literatury a vybraná témata teologické či křesťanské antropologie. Je členem české redakce *Mezinárodní katolické revue Communio*. Žije s manželkou a dětmi v Hoříněvsi ve východních Čechách.

Úvod

V následujícím příspěvku se chceme tázat po povaze vzájemného vztahu společenství Ježíšových učedníků a církve. Zejména se chceme nechat konfrontovat s otázkou po významu zmíněného společenství pro sebepochopení církve. Klademe si za cíl poukázat na to, že formování společenství učedníků Ježíšem privilegovaným způsobem zobrazuje **ustavující rysy církve** a vyjadřuje hlavní momenty, na kterých je existence církve založena.

K danému tématu budeme přistupovat z hlediska dogmatické teologie, přičemž vyjdeme zejména ze standardních výpovědí současné ekzeziologické literatury o vzniku a přípravě církve. Tyto výpovědi se budeme snažit dále reflektovat, hledat jejich souvislosti, teologická zdůvodnění a důsledky pro další ekzeziologické zhodnocení významu společenství Ježíšových učedníků.

Abychom mohli zhodnotit význam formování společenství učedníků Ježíšem pro pochopení identity církve, musíme nejprve odpovědět na otázku, jakým způsobem lze společenství učedníků k církvi vztahovat. Na základě hlavních výpovědí současné ekzeziologické literatury nejprve poukážeme na nutnost vnímat odlišnost, ale i podstatnou spojitost mezi společenstvím učedníků a církví, abychom poté mohli postihnout jejich vzájemný vztah a zdůraznit, že společenství učedníků lze chápat jako bezprostřední předznamenání církve a její privilegovaný model. Nakonec ve stručnosti načrtne některé konkrétní momenty formování společenství učedníků,

jež zřetelně odkazují ke konstitutivním rysům církve.

1. Ústřední pozice Velikonoc

V první řadě je třeba zdůraznit, že **církev jakožto univerzální společenství, ve kterém Bůh mocí svého Ducha s eschatologickou platností shromažďuje „židy i pohany“ a činí z nich „jedno“ v Ježíši Kristu** (srov. Ga 3,28), je **plodem Velikonoc**.¹ Existence církve, chápeme-li ji v plném a teologickém smyslu, předpokládá plnost Kristova velikonočního sebevydání za všechny lidi. Jedině díky tomu, že Ježíš Kristus, vtělený Syn, dokonale přijímá každého člověka, vydává za něho svůj život a skrze tuto svou oběť jej uvádí do „prostoru“ (resp. „pneumatické“ sféry; srov. Ř 1,4) své synovské komunikace s Bohem Otcem, může být každý člověk – *žid i pohan, otrok i svobodný, muž i žena* (Ga 3,28) – plně sjednocen s ostatními v jediném společenství Božích dětí. Velikonoční událost kříže a vzkříšení, ve kterých Kristus svobodně přijímá úkol na sobě nést a vnitřně proměnit nejzazší úděl každého hříšníka (tedy smrt a opuštěnost od Boha) a otevírá každému hříšníku cestu ospravedlnění ve spojení s Bohem, se stávají trvalým zdrojem života společenství církve.

2. Založení církve v celku Ježíšova spasitelského díla

Z výše uvedené skutečnosti též vyplývá, jak je třeba rozumět přesvědčení církve, že ona sama je založena Ježíšem Kristem. Ve světle Kristova velikonočního sebevydání „za nás“ (srov. Ř 8,32-34) je zřejmé, že by bylo nedostatečné redukovat otázku založení církve pouze na fakt, že se ona sama na základě svého vlastního úsilí odvozuje od Ježíšova díla jako od svého základu. U zrodu církve stojí celistvost Kristova jednání, ve kterém on sám svobodně naplňuje Otcovu spásnou vůli a přivádí lidi k účasti na svém Božím synovství (srov. Ř 8,29-32). Církev jakožto univerzální společenství lidí s Bohem je tedy v plném slova smyslu Kristem chtěná a on sám je jejím „zakladatelem“.² S ohledem na totálnost Kristova sebevydání za církev by však bylo nedostatečné také to, kdybychom zakladelskou aktivitu Ježíše Krista vůči církvi redukovali pouze na některou jednotlivou událost či slovní prohlášení v rámci jeho veřejného působení.³ Jak již bylo naznačeno, **církev je založena v celém Ježíšově životním díle, vrcholícím velikonočními událostmi,⁴ a její existence je plodem celého jeho spásného díla, završeného ve smrti, vzkříšení i poslání Ducha.**⁵

3. Společenství učedníků jako předznamenání církve

Osobní identita Ježíše z Nazareta jako Božího Syna poslaného Otcem ke spáse světa je důvodem hluboké spojitosti jeho předvelikonočního a povelikonočního působení. Jestliže platí, že teprve o Velikonocích je zpečetěna „nová smlouva“ a dokonání

Ježíšova sebevydání za všechny lidi umožňuje zrození církve jakožto univerzálního společenství spásy, pak zároveň platí, že celá Ježíšova existence je vždy také „pro-existenci“. Jinými slovy, celé poslání Syna, již od jeho vtělení, je nesené bezvýhradným přijímáním člověka a jeho uváděním do synovského vztahu s Bohem; celému Ježíšovu poslání je tedy vlastní dynamika shromažďování (všech) lidí v jediném společenství Božích dětí.⁶ Proto **všude tam, kde vtělený Syn vstupuje do důležitých mezilidských vztahů a formuje životy ostatních lidí, je zvláštním způsobem připravována a předznamenávána také církev.**

V pohledu rozvinuté reflexe víry zde patří první místo především Ježíšově matce, kterou lze právem nazývat „zrcadlem církve“.⁷ Z hlediska základních struktur ekleziologického myšlení je však v daném ohledu třeba přiznat centrální místo právě společenství učedníků a učednic, tedy širokému okruhu těch, kteří s Ježíšem bytostně sdíleli jeho životní příběh: oni všichni byli shromážděni na základě Ježíšova působení, které se jim stalo výzvou k novému způsobu bytí, vázanému na nazaretského Mistra; prostřednictvím existenciálního pouta s Ježíšem byli přiváděni k nové kvalitě vztahu s Bohem jako svým nebeským Otcem (srov. např. Mk 11,25–26; Mt 5,48; 6,4.6.8.9.14.15.18.26.32; 23,9; L 6,36; 1,13; 12,30) a nakonec se právě oni stali svědky Ježíšova vzkříšení, a tak i představiteli rodící se církve. S ohledem na zmíněnou personální kontinuitu mezi okruhem učedníků a ranou církví i na celistvost Ježíšova spásného působení lze vznik církve považovat za bezprostřední vyústění formování skupiny učedníků.⁸ **Formování skupiny učedníků Ježíšem pak lze chápat jako bezprostřední přípravu církve, její přímé předznamenání.**⁹ Vzhledem k tomu, že již před Velikonocemi začíná Bůh prostřednictvím společenství učedníků novým způsobem shromažďovat svůj lid skrze Ježíšovo spásonosné sebesdílení lidem, můžeme mluvit nejen o personální, ale i o **strukturní kontinuitě** mezi okruhem učedníků a církví.¹⁰ Ze skutečnosti této strukturní kontinuity lze vyvozovat velmi důležitý závěr: **základní prvky formování společenství učedníků Ježíšem předznamenávají a vzorovým způsobem ztvárňují konstitutivní rysy církve.** Církve, která se rodí o Velikonocích, pak chápe samu sebe s pomocí příběhu zrodu a života společenství učedníků.

4. Společenství učedníků v kontextu dalších předznamenání církve

Již bylo zmíněno obecné východisko, že církev je připravována a předznamenávána všude tam, kde vtělený Syn vstupuje do mezilidských vztahů a zjevně formuje životy ostatních. Proto církve – zároveň s prohlubující se christologickou a ekleziologickou reflexí – nachází svůj zvláštní vzor v Ježíšově matce Marii z Nazareta a proto se již od nejranějších dob chápe jako bezprostřední vyústění společenství učedníků. Je však zřejmé, že na základě zmíněného principu se nám otevírá celá široká škála různých dalších předznamenání církve, která mohou nabývat důležitého

Ježíš uzdravuje Jairovu dceru. Obrázek pochází z postily vydané koncem 15. stol. Nyní součást sbírek Benediktinského opatství sv. Václava v Broumově.

významu pro pochopení některých jednotlivých aspektů jejího života, či dokonce jejich obecných rysů. V první řadě musíme zmínit ony chudé, hříšníky, nemocné a všechny ty, „jimiž se po-hrdalo“¹¹ a kteří se stali zvláštními adresáty Ježíšovy radostné zvěsti o Božím království. Právě oni díky své zkušenosti s Ježíšovým působením pomáhají církvi chápat a konkretizovat, co pro ni znamená spojení se vzkříšeným Kristem, a jsou jí trvalou výzvou k zachování ryzosti víry, vděčnosti a pokorné odevzdání do milosrdenství a péče Boží.

Neopomenutelným předznamenáním církve je také celý Izrael jako vyvolený lid Boží. Všichni výše zmínění, ať už se jedná o učedníky a učednice, chudé, hříšníky, nemocné, ale i o Marii z Nazareta, přísluší k vyvolenému Božímu lidu a reprezentují jej také v rámci Ježíšova spásného díla.¹² Ježíš v rámci svého pozemského působení adresuje svou zvěst právě Izraeli jako celku a jeho poslání nesměruje k oddělení „svatých zbytků Izraele“ či vytvoření náboženské skupiny zcela paralelní vůči lidu Smlouvy. **Ve formování společenství učedníků začíná Ježíš celý Boží lid „shromažďovat“ a novým – eschatologicky platným – způsobem konstituovat.**¹³ Principem nového a definitivního

shromáždování Božího lidu se stává Ježíšovo spásné jednání, ve kterém jsou lidé bezvýhradně přijímáni a přiváděni k Bohu jako k Otci. Díky Ježíšově velikonočnímu sebevydání je posléze shromáždování Božího lidu završeno tím, že se otevírá lidem všech národů a rodí se univerzální církev, tedy *ekklésia* – *shromáždění „nového lidu Božího“*.¹⁴ Skutečnost Izraele jako vyvoleného Božího lidu se proto stává jedním z nejdůležitějších předznamenání, a tudíž i (před)obrazů církve.

Sledujeme-li rozličná předznamenání církve, do našeho zorného pole nutně vstupuje také široký kontext dějin spásy. V Ježíši Kristu jakožto vtěleném Synu, skrze něhož získávají lidé v Duchu Svatém přístup k Bohu Otci, docházejí celé dějiny své plnosti (srov. Ga 4,4). Přestože na tomto místě nemůžeme rozvinout teologické zdůvodnění následujícího tvrzení,¹⁵ měli bychom také v rámci našeho pojednání o předznamenání církve zohlednit, že v Kristu dějiny spásy nejenže docházejí své plnosti, ale jsou k němu také zaměřeny a jím dokonce nesený. Z hlediska zaměření dějin spásy ke Kristu se stává zřejmým, že skutečnost církve je připravována a předznamenávána v mnoha různých událostech či prvcích biblických dějin a pradějin. Jen pro příklad jejich různorodosti uvedme existenci chrámu či Noemovy archy, akt Abrahámovy víry a Sářiny plodnosti, ale zejména událost shromáždění lidu u hory Sinaj. Zohledníme-li dále, že celé dějiny spásy jsou Kristem také nesený, že vše je dokonce stvořeno „skrze něho a pro něho“ (Ko 1,16), pak můžeme spatřovat předznamenání církve také v celém díle stvoření, především však ve stvoření člověka jako muže a ženy. Spojení obou ve vzájemné lásce a dynamika jejich sjednocení v jednom těle (srov. Gn 2,24) tak může poskytnout např. klíč k porozumění vzájemné jednotě a odlišnosti Krista a církve, zejména v souvislosti s novozákonní pavlovskou naukou o církvi jako těle Kristově.¹⁶ Také z tohoto důvodu mohou církevní otcové rozvíjet pojetí církve jako těla a snoubenky Kristovy či mluvit o zrození církve z boku Kristova.¹⁷

Z výše uvedeného vyplývá, že **předznamenání církve prostřednictvím společenství učedníků patří sice k původním modelům ekzeziologické reflexe, vyžaduje však své podstatné doplnění o další modely či (před)obrazy, mezi kterými zaujímá zvláštní místo vyvolený Boží lid a jeho shromáždění, jeruzalémský chrám nebo v širším kontextu také model manželské lásky**. Díky nim pak může církev postihovat svou vlastní identitu a chápat sebe samu s pomocí obrazů nového Božího lidu, eschatologického shromáždění v Kristu, chrámu Ducha Svatého či těla a snoubenky Kristovy.¹⁸

5. Příběh společenství učedníků jako prvotní ekzeziologická syntéza

Mezi mnoha obrazy, předobrazy a předznamenáními církve zaujímá společenství učedníků svou privilegovanou pozici s ohledem na již zmíněnou personální a strukturální kontinuitu s ranou církví. Ta církvi umožňuje odvozovat svou vlastní existenci bezprostředně od společenství učedníků a toto společenství vnímat jako její základ. Můžeme tak mluvit o tom, že **příběh formování okruhu učedníků Ježíšem, zaznamenaný v evangeliích, tvoří jakousi „prvotní ekzeziologickou syntézu“**, která znamená paralelu k „prvotní christologické syntéze“, resp. je její nedílnou součástí.¹⁹ Podobně jako jednotlivá evangelia předkládají ve světle Velikonoc Ježíšův životní příběh tak, aby jeho prostřednictvím vyjádřila tajemství Muže z Nazareta, **formulují tato evangelia také příběh společenství učedníků tím způsobem, aby osvětlila původ, podstatu, uspořádání a poslání církve**. Přesněji řečeno: Současně s tím, jak jednotlivá evangelia ve světle velikonoční víry prezentují narativním způsobem synov-

skou identitu a mesiánské poslání Ježíše z Nazareta, představují prostřednictvím vyprávění o společenství učedníků také základní prvky, skrze které oslavený Pán v rámci svého spásného působení konstituuje a vede svou církev.

Nyní můžeme konkretizovat výše zmíněné tvrzení o prvotní ekzeziologické syntéze a stručně poukázat na některé významné body formování společenství učedníků, které zobrazují konstitutivní momenty existence církve a které po Velikonocích docházejí mocí Kristova Ducha uprostřed církevního společenství svého naplnění:

- V prvé řadě je třeba zmínit událost, která stojí u samotného zrodu společenství učedníků a kterou je jejich povolání k následování (viz Mk 1,16–20). Akt povolání učedníků je projevem plné moci Boží, se kterou si Ježíš učedníky nejprve vyhlédne (*eiden*) a potom je svou výzvou (*deute opisó mou*; doslova: *Vzhůru, za mě!*) bytostně přičlení k sobě samému. Vyhlédnutí si učedníků evokuje akt vyvolení²⁰ a výzva, jejíž slova působí, co vyslovují, stvořitelskou činnost. Tím vším Ježíš váže učedníky výlučně na sebe samého, novým způsobem určuje jejich existenci a dává jim účast na svém vlastním bytí – uvádí je do „nitra“ svého tajemství Božího Syna a Mesiáše (srov. Mk 4,11).²¹ Učedníci jsou tak skrze bytostné přičlenění k Ježíši přiváděni k účasti na jeho synovském vztahu k Bohu a na jeho mesiánském poslání. To vše předpokládá ztrátu starého určení, tedy překonání starých přirozených vazeb (opuštění živobytí) i vazeb vyplývajících ze Zákona (povinnosti k rodičům). Povolání učedníků Ježíšem je tak aktem, který působí nový (a eschatologicky platný) stav člověka před Bohem.²² V kontextu prvotní ekzeziologické syntézy prozrazuje ztvárnění události povolání učedníků základní konstitutivní moment církve: **základem církve je bytostné přičlenění člověka k Ježíši Kristu a s tím spojená účast na jeho synovském vztahu s Bohem a na jeho poslání**. Pokud bychom se tázali po svátostném zpřítomnění tohoto momentu budování církevního společenství, nebude těžké vzpomenout na svátost křtu, která působí, že její příjemce „patří Kristu navěky“, stává se Božím dítětem a získává pověření k šíření evangelia.
- Dále je třeba zmínit událost ustanovení Dvanácti, která je také projevem Ježíšovy plné moci (*exousia*). Ježíš zde jedná stvořitelsky (Mk 3,14: *Ustanovil* [doslova: *epoiesen* – *vytvořil*] *jich dvanáct*) a působí na základě své výlučné synovské komunikace s Bohem (srov. L 6,12 – celou noc se modlil).²³ Sbor Dvanácti je s ohledem na tento svůj posvátný původ i na svůj symbolický význam, související s počtem dvanácti kmenů Izraele i se symbolikou čísla dvanáct jakožto čísla všeobecné plnosti, posvátnou institucí. Důležitou skutečností je to, že k ustanovení této posvátné instituce dochází v rámci širšího okruhu učedníků, kteří již bytostně přísluší ke Kristu. Na základě společného povolání k následování jsou někteří z učedníků Kristem ustanoveni, aby se celým svým bytím stali zvláštním znamením, že Ježíš začíná konstituovat nový eschatologický lid Boží.²⁴ **Ustanovení Dvanácti poukazuje na to, že církev je vybudována na apoštolském základě a že je neustále budována prostřednictvím posvátného úřadu, jehož nositelé jsou zvláštním znamením Kristovy moci**. Ačkoliv „úřad apoštolů“ jako takový je nepředatelný, přesto je mocí Ducha neustále zpřítomňován skrze „apoštolský úřad“ biskupů a patažmo i kněží a jáhnů.²⁵ Svátostným zpřítomněním ustanovení posvátného úřadu v církvi je svátost kněžství (*sacramentum ordinis*).

- Mohli bychom jmenovat ještě několik dalších momentů formování společenství učedníků Ježíšem, které vyjadřují konstitutivní rysy církve. Zejména by bylo vhodné zmínit Petrovo pověření (Mt 16,16nn), jež je základem „Petrova úřadu“ v církvi, a událost poslední večeře (srov. Mk 14,22nn; Mt 26,16nn; L 22,14nn),²⁶ která reálně-symbolicky vyjadřuje, že **životní jednota církve s Kristem je budována na základě jeho sebevydání a je zpřítomňována v eucharistickém slavení církve.**

6. Závěr

V našem příspěvku jsme se zabývali otázkou vztahu společenství Ježíšových učedníků a církve. Poukázali jsme nejen na obvyklé tvrzení, že společenství učedníků je třeba vnímat jako předznamenání církve, ale zároveň jsme tuto výpověď prohloubili prostřednictvím jejího zasazení do kontextu existence celé škály dalších předznamenání či (před)obrazů církve. Zdůraznili jsme také privilegované místo společenství učedníků a poukázali na to, jak prostřednictvím některých momentů svého formování (povolání, ustanovení Dvanácti, pověření Petrovo, poslední večeře) zřetelně zobrazuje konstitutivní rysy církve.

Poznámky:

- 1 Srov. Mezinárodní teologická komise. Vybraná témata z eklesiologie, čl. 1674. In *Dokumenty MTK věnované eklesiologii a svátostem do roku 1995 a dokument PBK Jednota a rozličnost v církvi*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2011, s. 138; srov. KASPER, Walter. Kirche. III. Systematisch-theologisch. In KASPER, Walter et al. *Lexikon für Theologie und Kirche*, 5. Band. 3. Aufl. Freiburg im Breisgau : Herder, 2009, s. 1465; dále srov. např. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastorači*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 598–599.
- 2 Srov. *Lumen gentium*. *Dogmatická konstituce II. vatikánského koncilu o církvi*, čl. 5. V souvislosti s řečí o „založení“ církve je třeba mít na paměti analogický způsob užívání jazyka v teologii. K otázce užívání kategorie „založení církve“ a k nebezpečí redukce chápání tohoto obratu ve smyslu sociologicky pojímaného „zřízení“ společenské entity, resp. instituce srov. KEHL, Medard. *Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie*. Würzburg : Echter, 1994, s. 270–271. K nutnosti chápat otázku založení církve Ježíšem v širším kontextu dějin spásy, zejména v souvislosti se skutečností budování a eschatologické obnovy Božího lidu, srov. BOUYER, Louis. *Die Kirche, II. Band. Theologie der Kirche*. Einsiedeln : Johannes Verlag, 1997, s. 413.
- 3 K tomu srov. KEHL, Medard. *Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie*, s. 269–273.
- 4 Srov. KERTELGE, Karl. Kirche. I. Neues Testament. In KASPER, Walter et al. *Lexikon für Theologie und Kirche*, s. 1454–1455.
- 5 Srov. Mezinárodní teologická komise. Vybraná témata z eklesiologie, čl. 1676, s. 138.
- 6 Skutečnost, že vtělení Božího Syna je podstatně spojeno s budováním církve jakožto univerzálního společenství, skrze něž a v němž dochází k pravému sjednocení „všech“ lidí, reflektuje zvláštním způsobem nauka J. A. Möhlera (1796–1838). K tomu srov. BROŽ, Prokop. *Kristus, Duch a jednota církve v dějinách. Ekklesiologie J. A. Möhlera*. Praha : Karolinum, 2011, s. 256. Je zřejmé, že ekklesiologický aspekt problematiky úzce souvisí s hlediskem teologicko-antropologickým. Toto hledisko však může zvláštním způsobem vstupovat také do filozofické reflexe tajemství lidské osoby. Pro příklad srov. BURDA, František. *Obraz člověka ve filozofickém světě Karola Wojtyły*. Ústí nad Orlicí : Ofts, 2011, s. 217–221.
- 7 Srov. LUBAC, Henri de. *Meditace o církvi*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 148–150.
- 8 Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastorači*, s. 596–597.
- 9 Srov. LÖSER, Werner. Církev. In BEINERT, Wolfgang et al. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc : Maticе cyrilometodějská, 1994, s. 50; srov. KERTELGE, Karl. Kirche. I. Neues Testament. In KASPER, Walter et al. *Lexikon für Theologie und Kirche*, s. 1455.
- 10 Srov. KEHL, Medard. *Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie*, s. 277–279. Kehl velmi správně pokazuje nejen na christologickou, ale i pneumatologickou garanci této kontinuity. Duch, který vede církev a působí v křesťanech, je Duchem Ježíše Krista.
- 11 Srov. POSPÍŠIL, Ctirad V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 2. vyd. Praha : Krystal OP, 2002, s. 96.
- 12 Srov. KEHL, Medard. *Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie*, s. 280.
- 13 Srov. KEHL, Medard. *Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie*, s. 273–275; srov. Mezinárodní teologická komise. Vybraná témata z eklesiologie, čl. 1674, s. 138.
- 14 Srov. Mezinárodní teologická komise. Vybraná témata z eklesiologie, čl. 1686, s. 143–144.
- 15 K tomu srov. např. SCOLA, Angelo et al. *Osoba ludzka. Antropologia teologiczna*. Poznań : Pallottinum, 2005, s. 64–71.
- 16 Srov. RATZINGER, Joseph. *Das neue Volk Gottes*. Düsseldorf : Patmos-Verlag, 1972, s. 15–16 ; srov. BOUYER, Louis. *Die Kirche, II. Band. Theologie der Kirche*, s. 347–351.
- 17 Srov. SV. AMBROŽ. Církev, mystická Eva. In LUBAC, Henri, de. *Katolicismus*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 254–256. Původní zdroj: In Luc., II. n.85–89 (P.L. 15.1584–1586).
- 18 Ačkoliv se zde nezabýváme zdroji Pavlovy nauky o těle Kristově, pro úplnost musíme dodat, že také toto přirovnání, které se neodvozuje bezprostředně ze starozákonního předznamenání, se zdá být nutné pro postihnutí skutečnosti církve. Srov. Mezinárodní teologická komise. Vybraná témata z eklesiologie, čl. 1683, s. 142.
- 19 Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastorači*, s. 596–597.
- 20 Srov. PESCH, Rudolf. *Das Markusevangelium. 1. Teil. Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament*. 4. Aufl. Freiburg im Breisgau : Herder, 1984, s. 110.
- 21 Právě Mk, který na rozdíl od Mt 13,11 a L 8,10 používá výraz „tajemství“ (Božího království) v singuláru, vztahuje zvláštním způsobem obsah tohoto výrazu na Ježíše jako Mesiáše a Božího Syna. Učedníci jsou tedy na základě povolání „uvnitř“ tajemství Ježíše jako Krista a Božího Syna. (Srov. GNILKA, Joachim. *Das Evangelium nach Markus*. Leipzig : Benno-Verlag, 1982, s. 165.)
- 22 Srov. GNILKA, Joachim. *Das Evangelium nach Markus*, s. 73–74.
- 23 Srov. KASPER, Walter. *Die Kirche und ihre Ämter. Schriften zur Ekklesiologie II*. Freiburg im Breisgau : Herder, s. 348.
- 24 Srov. RATZINGER, Joseph. *Das neue Volk Gottes*, s. 30.
- 25 Srov. KASPER, Walter. *Katholische Kirche*. Freiburg im Breisgau : Herder, 2011, s. 317.
- 26 Srov. Mezinárodní teologická komise. Vybraná témata z eklesiologie, čl. 1675, s. 138.

Summary: The Community of Disciples as the Foundation of the Church

The paper inquires into the mutual relationship between the disciples of Jesus and the Church. It points to the fact, that the forming of a circle of disciples by Jesus at the time of his earthly actions can be considered a privileged adumbration of the Church. The evangelic story about the forming of the community of disciples by Jesus can be considered the first eclesiologic synthesis, which emphasizes that the Church is constituted through the fundamental association of people to Christ, is being built through the holy apostolic office and its living unity with Christ is based on his eucharistic self giving.